

THEDE PALM:

Lotten von Kraemer

Elsa Björkman-Goldschmidt är både en fin stilist och en god berätterska. Hon har också mycket att berätta om. Efter första världskriget arbetade hon för krigsfångar i Ryssland. Hon upplevde Wien under mellankrigsåren men kom tillbaka till Sverige som flykting undan nazisterna tillsammans med sin man. Efter andra världskriget var hon åter i Österrike, först för Rädda Barnens räkning och 1956 för att ta hand om flyktingar från Ungern. Om allt detta har hon skrivit. Hon är medlem av Samfundet De Nio och bor numera i samfundets hus. "Vägen till Villagatan" (Norstedts, pris inb 65 kr) handlar till en del om några av dem som tillhört samma samfund under hennes tid. En annan del handlar om samfundets skapare.

John Landquist har skrivit om Lotten von Kraemer och hennes tragiska öde. Hon var född 1828 och dog 1912. Fadern var landshövding i Uppsala, och hon växte upp i en litterär omgivning. I många år skrev hon själv vers, som hon också lät trycka. Hon hade råd att ge ut påkostade upplagor, som ännu finns lagrade i lådor i källaren till det hus hon köpte och flyttade till i Stockholm 1880. Det var uteslutet att få böckerna sålda. Hennes dövhet och annat gjorde henne isolerad, och hon blev alltmera egendomlig. Hon sparade på allt: på mat och kläder, på personlig hygien, på sitt hus som förföll. Däremot kunde hon ge generöst till ändamål som hon uppskattade, tex till arbete i kvinnoaksfrågan.

Huvuddelen av sin betydande förmögenhet lämnade hon till ett litterärt samfund, som skulle bildas enligt hennes anvisningar. Hon lät två kända psykiatriker undersöka sig innan hon undertecknade sin sista vilja. De fick inte läsa hennes testamente i andra delar än de som rörde samfundet. Kanske skulle de ha blivit förvånade om de funnit, att hon till en av sina kvinnliga släktingar testamenterade sin gamla lappade nattrock med förhoppning att den skulle komma till

nytta. *Testamentet förklarades giltigt.*

Sådant, och kanske den naturliga besvikelsen att inte få ärva, gjorde att ett antal släktingar överklagade testamentet. De fick andra läkare att med hänsyn till Lotten von Kraemers levnadsvanor ifrågasätta hennes fulla förstånd. Landquist kallade dessa läkares omdömen "filistrars förkastande dom om en ansvarighet, som går över deras känsla och fattningsgåva." Elsa Björkman-Goldschmidt citerar honom med gillande. Här skall inte uttryckas någon åsikt om dessa "filistrar", bland vilka fanns för sin tid framstående läkare. De faktiska förhållandena talar sitt språk.

Fru Björkman-Goldschmidt skriver att "testamentet förklarades giltigt". Detta är tvärt emot vad som skedde. Svea Hovrätts dom innehöll, att sedan släktingarna yrkat att testamentet skulle ogiltigförklaras i den del, som rörde Samfundet De Nio, och sedan samfundet – observera detta – förklarat sig ej bestrida samma yrkande, fick släktingarna ärva vad som enligt testamentet skulle gått till samfundet.

Vad som hänt var att släktingarna och majoriteten av ledamöterna i det nyss konstituerade samfundet – John Landquist tillhörde minoriteten – gjort upp sins emellan för att slippa fortsatt tvist. De förra fick en rund summa av vad som skulle ha varit samfundets pengar. De senare fick resten av förmögenheten, däribland Villagatan 14, som en donation – av släktingarna, vilka samtidigt som pengarna skänkte samfundet nya stadgar. Dessa byggde naturligtvis på vad testamentet föreskrivit men var mera praktiska. Bland annat behöver samfundet inte fortsätta att publicera Lotten von Kraemers dikter. Om allt detta står att läsa i de dokument i saken, som borgmästare Carl Lindhagen publicerade i "Lotten von Kraemers testamente" (1915).

I ett av de ungefär 30 testamenten, som Lotten von Kraemer satte upp, föreskrev

hon hur de kvinnliga ledamöterna i hennes samfund skulle vara klädda på dess högtidsdag. Elsa Björkman-Goldschmidt slipper emellertid uppträda i purpurfärgad sammetkläanning varje år den 12 maj. Sådana och liknande förordnanden föll bort efterhand, de sista i kompromissen efter stiftarin-

nans död. Man bör inte dölja, att en del förordnanden var minst sagt märkvärdiga, och man bör inte sakna dem, även om sättet att få bort dem föreföll vara krasst. Det väsentliga i Lotten von Kraemers ståtliga tanke blev kvar, och Samfundet De Nio verkar tack vare henne i den svenska litteraturens tjänst.

Ge Svensk Tidskrift som present!

Presentkort kan rekvireras genom att

prenumerationsavgiften, kr 45: -, insättes å

Svensk Tidskrifts postgirokonto nummer 7 27 44 - 6

**Angiv på girokupongen namn och adress både på er själv
och mottagaren**